

2. Гордієнко В.В. Історія середніх віків. Навчальний посібник. В 2-х тт.. – Умань: Видавець «Сочинський М. М.», 2016. Ч. 2. 623 с.
3. Гриценко А. П. *Всесвітня історія. 8 клас*. Харків : Вид. група «Основа», 2018. 79[1] с. (Серія «Мій конспект»).
4. Гриценко А. П. *Всесвітня історія. 8 клас (за підручником Н.Г. Подалаяк, І.Б. Лукач, Ю.Б. Малієнко)*. Харків : Вид. група «Основа», 2017. 86[2] с. (Серія «Мій конспект»).
5. Гриценко А. П. Усі уроки «Всесвітня історія». 8 клас. Харків: Вид. група «Основа», 2016. 174 [2] с.
6. Земерова Т.Ю. Всесвітня історія. Харків: ФОП Співак Т.К., 2013. 832 с.
7. Нова історія країн Західної Європи та Північної Америки. XVII – 60-і рр. XIX ст. / Упорядники: Гончар Б.М., Машевський О.П. та ін. Київ: КНУ ім. Тараса Шевченка, 2013. 735 с.

Наук. керівн.: Петренко Н. М., доктор філософії

Пух Олександра

АНГЛО-ІРЛАНДСЬКЕ ЗБРОЙНЕ ПРОТИСТОЯННЯ 1919 – 1921 РОКІВ

У поданій статі автором представлено хід англо-ірландського протистояння, що тривало протягом 1919 – 1921 років. Також зосереджено увагу на причинах та наслідках цих процесів.

Ключові слова: *Велика Британія, Північна Ірландія, Ольстер, «Шинн Фейн».*

Протягом 1919–1921 років відбувалась англо-ірландська війна, внаслідок якої Ірландія отримала незалежність від Великої Британії, за винятком шести північно-східних графств Ольстера – Північної Ірландії, які залишилися у складі Об'єднаного королівства [1; 3].

14 листопада 1918 р. вперше за останні 8 років відбулися загальні вибори. «Шинн Фейн» здобула велику перемогу, чому сприяло підтасування голосів виборців. Кандидати від «Шинн Фейн» дотримувалися

політики утримання від участі в роботі британського парламенту, і тому жоден із обраних членів не зайняв у його залі свого місця, включаючи Імона де Валеру, який здобув блискучу перемогу в Іст Клері, перебуваючи в Лінкольнській в'язниці. На цих виборах першою жінкою, обраною у нижню палату британського парламенту – Палату громад, стала К. Маркевич [4; 5].

Військовою опорою «Шинн Фейн» стала організація ірландських волонтерів (далі – ІВ), побудована за територіальною ознакою добровольча міліція. З часу свого заснування в 1913 р. ІВ зазнала значної трансформації. До 1916 р. 90% волонтерів за призовом Редмонда вступили в британську армію. А відмовилася боротися за інтереси британського імперіалізму (15 – 18 тис. осіб) лише невелика частина, яка встала під рушницю за справу революції в славні дні «Червоної паски». У 1917 р. і особливо в 1918 р. на хвилі нового підйому визвольної боротьби членство ІВ почало швидко зростати. Влітку 1918 р. воно піднялося до 100 тис. чоловік і з них формується військо, яке отримало назву – Ірландська Республіканська Армія [2].

7 січня 1919 р. 26 кандидатів від «Шинн Фейн» ухвалили рішення скликати Ірландську Асамблею, тобто ірландський парламент суверенної незалежної Ірландської республіки (інша назва парламенту – Дойл Ейрен). Перша асамблея відбулася серед великого піднесення у Дублінському Меншен-Гаус 21 січня 1919 р. У перший день її проведення дев'ять волонтерів, очолюваних Даном Бріном і Шоном Трісі, вбили двох констеблів Мак Доннелла і О'Коннелла, котрі охороняли віз із дуже потужною вибухівкою для каменоломні у Сологебдегу, що в графстві Тіперрері. Обидва констеблі були католиками. Терористичний акт не був санкціонований керівництвом «Шинн Фейн», але став початком партизанської війни, яка тривала два з половиною роки [5].

Зоною бойових дій стала вся територія Ірландії. Ірландська республіканська армія (далі – ІРА) влаштувала втечу ув'язнених керівників

республіки, її емісари створили і координували бойові загони у далеких провінціях острова, налагодили безперервне господарське постачання.

Дії ІРА надзвичайно швидко призвели до того, що поліцейські відділи базувалися лише у великих містах. Сила ІРА зростала:

- у ніч з 4 на 5 квітня 1920 р. було одночасно здійснено знищення 153 податкових служб у 32 графствах;
- кінець квітня 1920 р. – 182 напади на поліцейські відділки;
- 14 травня 1920 р. – спалено 70 військових і поліцейських казарм;
- 21 листопада 1920 р. – шефом розвідки ІРА Майклом Коллінсом створено каральний загін «Дванадцять апостолів», підготовлено і масово проведено акції зі знищення англійських шпигунів;
- Міністр оборони Ірландської Республіки Калах Бру віддає наказ ІРА розпочати бойові дії на території метрополії. У Лондоні, Ліверпулі, Манчестері, Глазго нанесено удари по комунікаціям, електричним мережам, банківсько-торговій сфері та промисловим об'єктам;
- 1921 р. проведена низка терактів проти офіцерів, поліцейських та солдат, які воювали в Ірландії [6].

Починаючи з 1920 р. Англія робить відчайдушну спробу відновити «status quo» в Ірландії. В окремих регіонах острова вводиться військовий стан, внаслідок якого дозволяється негайна страта членів ІРА. Британці нарощують свою військову сутність за допомогою додаткових загонів поліції, армійських з'єднань та Допоміжної дивізії. Як правило, вони були організовані з учасників світової війни, головним чином відставних офіцерів і унтер-офіцерів британської армії, – спеціальні каральні формування – так званих «допоміжних» і «чорнопігих» (названі так за обмундирування, що являло собою суміш поліцейського мундира з формою військовослужбовця британських збройних сил). Восени 1920 р. їх

налічувалося вже 15–16 тис., і фактично вони замінили розбиту королівську жандармерію.

Нові загони високооплачуваних (їм платили від 10 шилінгів до 1 фунта за день «роботи») найманців британського імперіалізму, пройнятих духом шовінізму і расизму, за короткий час перетворили Ірландію в царство насильства, розбою, безприкладного кривавого терору. У так званій «війні чорнопігих», що розгорнулася восени 1920 р., ІРА довелося видозмінити свою тактику. Невеликі ворожі загони, організовані за типом командос, пересувалися з великою швидкістю на озброєних важкими кулеметами військових вантажівках. Вони швидко реагували на дії республіканських «летючих колон». Бійці ІРА змушені були перейти до оборони, їх головним тактичним засобом стала тепер засада [2].

Паралельно розгортають свої самостійні військові операції ольстерські юніоністи, які створюють свою державу в Ірландії. Частина ольстерського населення, яка спиралася значною мірою на ольстерських католиків-націоналістів за підтримки ІРА, виступила на захист Ірландської республіки проти юніоністів, які прагнули зберегти на північному сході країни старі колоніальні порядки. Результат боротьби багато в чому залежав від того, чи зможе Ольстер більш рішуче і масово стати на шлях революції або залишиться англійським форпостом в Ірландії [9].

Тим часом міжнародна думка все більше схиляється на бік незалежної Ірландської республіки. Такий крок це більше загострив і заплунав ситуацію [6].

На хвилі національно-визвольної війни, паралельно з військовими діями, в Ірландії розгорнувся рух робітників та селян проти англійських власників. Загострення класової боротьби стимулювали, посилена в роки військової розрухи і спустошень, економічна криза та безробіття (влітку 1920 р. в Ірландії налічувалося понад 100 тис. безробітних, що склали майже 20% всього міського і сільського населення). Знову різко підскочила

вартість життя. У селі посилювалося аграрне перенаселення, різко загострився земельний голод, стала жорсткішою боротьба за ділянки. Масові виступи ірландських робітників, що проходили під національними гаслами, були найважливішою частиною антиколоніальної боротьби. Найбільш ефективною і апробованою зброєю був загальний політичний страйк [2].

До весни 1921 р. військові дії в Ірландії набрали широкого розмаху і досягли особливої сили. ІРА перейшла до операцій великого масштабу проти англійських військ і колоніальної адміністрації. До кінця квітня цього року по всій країні було знищено або приведено в непридатність до 800 поліцейських постів, військових казарм і укріплених пунктів, кількість убитих, поранених і зниклих безвісті з британської сторони наближалось до 1 тис. осіб. До літа 1921 р. загальна чисельність ІРА досягла близько 100 тис. бійців [2].

Упродовж того ж року було зроблено перші пробні кроки в напрямку укладення угоди між британським урядом та ірландською виконавчою владою. Вибори до парламентів «Північної Ірландії» і «Південної Ірландії» проводилися в травні 1921 р. Результати були наступними: на півдні, за рахунок того, що всіх кандидатів зарахували обраними, «Шинн Фейн» одержала 124 місця (з 128). Графиня К. Маркевич була єдиною жінкою в першому парламенті-асамблеї, але тепер до неї приєдналося ще п'ятеро жінок, включаючи Кетлін Кларк, дружину провідника повстання 1916 р. Тома Кларка, і Маргарет Пірс, матір Падріга і Віллі. На півночі – з 52 40 місць отримали юніоністи, «Шинн Фейн» і лейбористи – 6. Першим прем'єр-міністром став Джеймс Крейг [5; 8].

Однак ситуація продовжувала загострюватися. 25 січня 1921 р. в Дойл під час дискусії щодо англо-ірландських відносин два депутати – Р. Суїтмен і Л. де Ройст – виступили з вимогою форсування укладення перемир'я. Проте значна більшість залучених у дискусії депутатів, включаючи деяких міністрів, різко й виразно заперечували проти прокламування капітулянтського курсу. До них приєднався у своєму

заключному слові прем'єр-міністр де Валера. Наприкінці березня 1921 р. Дойл нарешті офіційно оголосив Англії війну від імені Ірландської республіки. Однак 11 липня головнокомандувач англійськими силами в Ірландії генерал МакКріді заявив своєму уряду, що війна не може бути виграна. Прем'єр-міністр Великобританії Девід Ллойд Джордж змушений був підкоритися обставинам. Король Англії Георг V закликав обидві сторони до перемир'я. Розуміючи, що катастрофічна відсутність зброї та боєприпасів призведе лиш до більш трагічних наслідків, ІРА та Дойл змушені були погодитися піти на переговори [2; 6].

Значний досвід політичних ігрищ, інтриг та підступу зіграв на руку британцям. Усьому світу вони демонстрували можливість іти на поступки повстанцям, але всіяко тягнули час аби підготуватися до війни у випадку невдалих переговорів. Протягом 3-х місяців англійська влада не визнавала дипломатичного статусу делегатів від Ірландської республіки, Георг V висловлював небажання брати участь у перемовинах, також відбувалися постійні зміни учасників процесу та умов договору.

Нарешті 6 грудня 1921 р. у Лондоні було підписано англо-ірландський договір прем'єр-міністром Великої Британії Девідом Ллойд Джорджем та міністром закордонних справ Ірландської республіки Артуром Гріффітсом. У переговорах також брали участь: міністр у справах колоній Уінстон Черчилль, канцлер казначейства Остін Чемберлен (Великобританія), міністр фінансів Майкл Коллінс (Ірландія) та ін. Підписання відбувалося під тиском британців – Ллойд Джордж погрожував Коллінсу, що «негайно почнеться жахлива війна, якщо хоч один ірландський делегат не підпише договору». Ірландці не були готові до військових дій і змушені були підписати договір [6].

Згідно з угодою, Ірландія (без шести північно-східних графств) ставала британським домініоном під назвою «Ірландська Вільна держава». Англійського віце-короля повинен був змінити генерал-губернатор (символ збереження британського верховенства), ірландські парламентарії повинні

були складати присягу англійській короні. У трьох ірландських портах зберігалися британські військово-морські бази: виплата відшкодування по земельних позичках і т.д. Шість графств Ольстера – промисловий північно-східний регіон Ірландії – відторгалися від неї [7].

Список використаних джерел та літератури

1. Александрович Л. Конфлікт в Північній Ірландії: Загроза ескалації. *Цифровий архів Острозької академії*. URL: <http://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/2179> (дата звернення 14.02.2023).
2. Гольман Л. И. История Ирландии. Москва: Мысль, 1980. 180 с.
3. Гриценко А. П. Усі уроки до курсу «Всесвітня історія». 10 клас. Стандартний та академічний рівні. Харків: Вид. група «Основа», 2012. 239[1] с.
4. Countness Markievicz «The Rebel Countness». URL: <http://www.irishlabourhistorysociety.com/pdf/Markievicz.pdf> (дата звернення 14.02.2023).
5. МакКормак Дж. Історія Ірландії. Київ : Юніверс, 2006. 296 с.
6. Нація яка не капітулює: зб. ст./під заг. ред. Я. Іляш, В. Рог. Київ: Українська Видавнича Спілка, 2011. 144 с.
7. Невилл П. Ирландия: История страны. Мидгард, 2009. 352 с.
8. Пастушина В. Досвід ірландського визвольного руху на сторінках підпільного націоналістичного органу УВО «СУРМА». *Вісник Львівського університету* : [зб. наук. пр.]. Серія Журналістика Вип. 34, Ч. 2. 2011. Вип. 34. С. 181–187.
9. Полякова Е. Ю. Ольстер: истоки трагедии. Москва.: Наука, 1982. 164 с.
Наук. керівн.: Крижанівський В. М., канд. іст. наук

Чуприна Ярослав

РЕСТАВРАЦІЯ МЕЙДЗІ 1868-1869 РР.

ЛІКВІДАЦІЯ СИСТЕМИ СЬОГУНАТУ

У статті проаналізовано реставрацію Мейдзі 1868-1869 рр. в Японії в період змін у політичному та соціальному житті країни. Це був кінець епохи Сьогунату Токугава, який є періодом відокремлення влади між імператором